

วัคซีนโควิด-19 กับการตั้งครรภ์: ความเชื่อเกี่ยวกับภาวะมีบุตรยาก

อุดม ลิขิตวารณวุฒิ

จดหมายข่าวฉบับที่ผ่านมาเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเสี่ยงของหญิงตั้งครรภ์ต่อการป่วยโควิด-19 ที่มีอาการรุนแรง และข้อแนะนำเกี่ยวกับการฉีดวัคซีนโควิด-19 ให้แก่หญิงตั้งครรภ์ในแต่ละประเทศที่มีความเห็นไม่ตรงกันในเรื่องนี้ ในเว็บไซต์เกี่ยวกับการวิจัยทางการแพทย์ STAT มีบทความแสดงความคิดเห็นโดยผู้เชี่ยวชาญด้านเวชศาสตร์การเจริญพันธุ์และภาวะมีบุตรยาก (reproductive endocrinologist and infertility) จากวิทยาลัยแพทยศาสตร์ไฟน์เบิร์ก มหาวิทยาลัยนอร์เทสเทิร์น (Northwestern University Feinberg School of Medicine) เกี่ยวกับความเชื่อที่ผิดที่ถูกเล่าต่อกันมาเกี่ยวกับภาวะมีบุตรยากและวัคซีนโควิด-19 โดยมีเนื้อหา ดังนี้¹

รองศาสตราจารย์ พญ. อีฟ ซี ไฟน์เบิร์ก (Associate Professor Eve C. Feinberg) กล่าวว่าความเชื่อที่ผิดที่ร่ำลือไปทั่วในช่วงการระบาดโควิด-19 คือ วัคซีนที่ป้องกันไม่ให้คนป่วยเป็นโควิด-19 จะทำให้ผู้หญิงเป็นภาวะมีบุตรยาก ซึ่ง รศ. ไฟน์เบิร์ก เน้นว่าความเชื่อดังกล่าวเป็นเรื่องที่ไม่จริง

รศ. ไฟน์เบิร์ก คิดว่าความเชื่อที่ผิดนี้เริ่มมาจากจดหมายของนักบรรณคดีต่อต้านวัคซีนจากยุโรปสองคนถึงองค์การยายุโรป (European Medicines Agency) ที่อ้างอย่างผิดๆว่าวัคซีนโควิด-19 มีโปรตีนเดือย (spike protein) ชนิดหนึ่งที่เรียกว่า ซินไซทิน 1 (syncytin-1) ซึ่งเป็นโปรตีนที่สำคัญมากของรก (placenta) ในผู้หญิง ซึ่งหากโปรตีนนี้ถูกรบกวน พัฒนาการของรกก็จะถูกกระทบตามไปด้วยและนำไปสู่ภาวะมีบุตรยากหรือการแท้งบุตร แต่ข้ออ้างที่ว่าวัคซีนโควิด-19 มีซินไซทิน 1 หรือสั่งให้ร่างกายสร้างภูมิต้านทานต่อซินไซทิน 1 นั้นเป็นข้ออ้างที่ผิด

แต่ข่าวที่ผิดแพร่ไปได้เร็ว ข้ออ้างนี้ถูกนำไปอ้างต่อและยังคงมีการอ้างถึงเป็นอย่างมาก ในสื่อสังคมและเป็นเหตุให้ผู้หญิงบางคนเกิดความกังวลต่อการได้รับฉีดวัคซีนโควิด-19 และมีผู้หญิงบางคนเลือกที่จะไม่ฉีดวัคซีนทั้งที่ข้ออ้างนั้นถูกหักล้างไปแล้วว่าไม่จริง

ในตอนต้นของการแพร่ระบาดโควิด-19 สมาคมเวชศาสตร์การเจริญพันธุ์ของอเมริกา (American Society for Reproductive Medicine) จัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจที่ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านภาวะมีบุตรยาก ผู้เชี่ยวชาญด้านระบาดวิทยา ผู้เชี่ยวชาญด้านโรคติดต่อ ผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพจิต และตัวแทนผู้ป่วยหลายคน คณะทำงานเฉพาะกิจคณะนี้ซึ่ง รศ. ไฟน์เบิร์ก เป็นสมาชิกคนหนึ่งได้รับมอบหมายให้ศึกษาเกี่ยวกับโควิด-19 ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้และส่งเคราะห์ข้อมูลต่างๆนี้ออกมาเป็นเอกสารแนวทางสำหรับวงการเวชศาสตร์การเจริญพันธุ์

ในช่วงแรกของการแพร่ระบาดนั้นมีความกังวลมากมายเกี่ยวกับว่าคนควรจะพยายามมีบุตรหรือไม่ในระหว่างการแพร่ระบาดระดับโลกเช่นนี้ การสืบพันธุ์ยังเป็นเรื่องสำคัญอยู่หรือไม่ การบำบัดภาวะมีบุตรยากควรถูกหยุดไว้ก่อนหรือไม่ การป่วยเป็นโควิด-19 จะเป็นสาเหตุให้การคลอดบุตรผิดปกติหรือไม่

การพัฒนาวัคซีนโควิด-19 ที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว และการอนุมัติให้ใช้วัคซีนโควิด-19 ในกรณีฉุกเฉิน ทำให้เกิดคำถามและความกังวลเพิ่มขึ้นไปอีก และเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการให้ความรู้เกี่ยวกับวัคซีนและการส่งเสริมการใช้วัคซีนโควิด-19

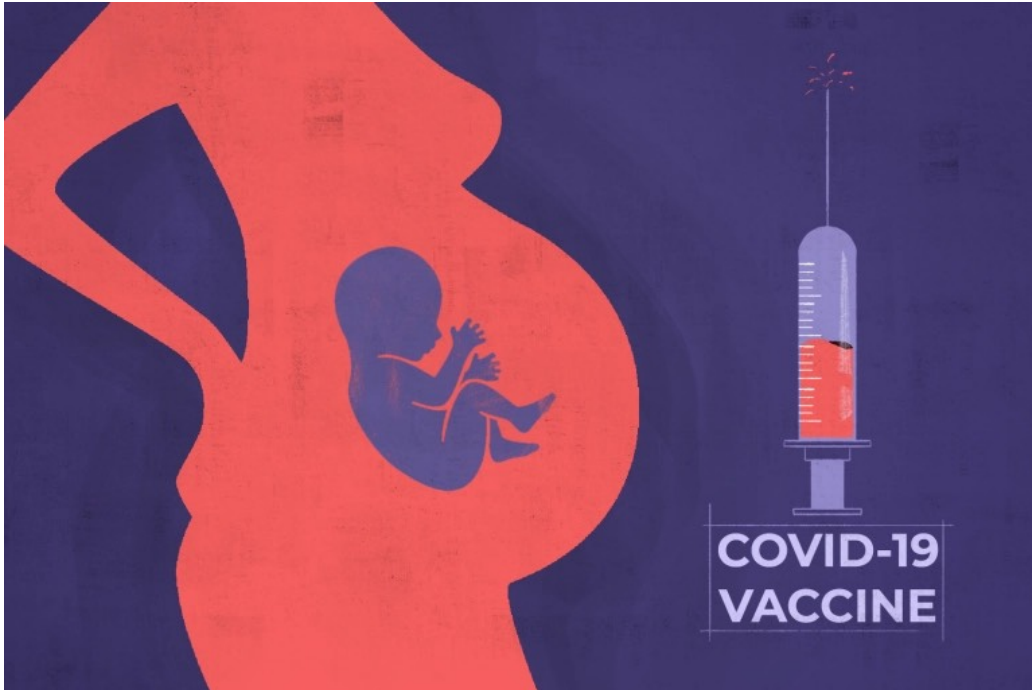
ข้อมูลจากศูนย์ควบคุมและป้องกันโรคของสหรัฐอเมริกาแสดงว่าผู้หญิงที่ตั้งครรภ์มีความเสี่ยงต่อการป่วยโควิด-19 ที่มีอาการรุนแรงมากกว่าผู้หญิงรุ่นเดียวกันที่ไม่ตั้งครรภ์ และหญิงตั้งครรภ์ที่ป่วยเป็นโควิด-19 มักจะมีผลลัพธ์ในการรักษาแยกว่าผู้หญิงรุ่นเดียวกันที่ไม่ตั้งครรภ์ การวิจัยขนาดใหญ่ที่ทำในหลายประเทศที่ศึกษาเกี่ยวกับโควิด-19 และหญิงตั้งครรภ์แสดงว่าการติดเชื้อที่ทำให้เป็นโควิด-19 ในระยะต้นของการตั้งครรภ์นั้นจะเพิ่มความเสี่ยงต่อภาวะแทรกซ้อนหลายอย่าง ตั้งแต่เพิ่มความเป็นที่ที่ต้องได้ใช้เครื่องช่วยหายใจในการรักษาไปจนถึงทารกในครรภ์ตาย ผลของการวิจัยนี้เน้นให้เห็นถึงความสำคัญในการฉีดวัคซีนให้แก่คนที่ต้องการตั้งครรภ์หรือมีแผนที่จะตั้งครรภ์รวมถึงคนที่ตั้งครรภ์แล้วเพื่อป้องกันการป่วยโควิด-19 ที่รุนแรง ความเสี่ยงที่เป็นที่รู้จักแล้วต่อการป่วยโควิด-19 ในช่วงตั้งครรภ์มีน้ำหนักมากกว่าความเสี่ยงทางทฤษฎีของอันตรายจากการฉีดวัคซีนโควิด-19

รศ. ไฟน์เบิร์ก กล่าวว่าในปัจจุบันนี้วัคซีนโควิด-19 ทุกชนิดที่ได้รับอนุมัติจากองค์การอาหารและยาของสหรัฐอเมริกาให้ใช้ในกรณีฉุกเฉินมีความปลอดภัยดีมาก อาการข้างเคียงที่รุนแรงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นน้อยมากและมีความคล้ายคลึงกันระหว่างกลุ่มคนที่ได้รับวัคซีนและกลุ่มคนที่ได้รับวัคซีนเลียนแบบ จึงเป็นเรื่องที่ทำให้เกิดความมั่นใจในวัคซีนโควิด-19 เป็นอย่างยิ่ง

อย่างไรก็ตาม รศ. ไฟน์เบิร์ก เน้นว่าผู้หญิงตั้งครรภ์ก็ยังคงมีความกังวลเกี่ยวกับการได้รับฉีดวัคซีนอยู่ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะว่าผู้หญิงตั้งครรภ์ถูกคัดออกจากการวิจัยเกี่ยวกับวัคซีนโควิด-19 ที่ทำการวิจัยในตอนแรกของการแพร่ระบาดและเธอเสริมต่อว่าการวิจัยเหล่านั้นจึงใจคัดเลือกผู้หญิงและผู้ชายคนผิวอื่นที่ไม่ใช่คนผิวขาวให้เข้าร่วมการวิจัยด้วยเพื่อให้นั่นอนว่าผลของการวิจัยมีความหมายต่อคนโดยทั่วไป แต่การจงใจไม่เลือกผู้หญิงตั้งครรภ์เข้าร่วมการวิจัยด้วยกลายเป็นเรื่องที่ทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี

¹ Shattering the infertility myth: What we know about Covid-19 vaccines and pregnancy โดย Eve C. Feinberg เมื่อ 25 มีนาคม 2564 ใน <https://www.statnews.com/2021/03/25/infertility-myth-covid-19-vaccines-pregnancy/>

การกั้นผู้หญิงออกจากการศึกษาเกี่ยวกับชีวเวชศาสตร์ไม่ใช่ปรากฏการณ์ใหม่ที่เพิ่งมีขึ้นถึงแม้ว่าการเจ็บป่วยส่วนใหญ่ของมนุษย์ถูกอธิบายอาการตามความแตกต่างทางเพศแล้วก็ตาม ในปีค.ศ. 1977 กระทรวงสุขภาพและบริการมนุษย์มีข้อเสนอแนะว่าการวิจัยทางคลินิกต้องไม่รวมหญิงที่กำลังจะมีบุตร แต่ต่อมาในปี 1993 กระทรวงฯ ได้เปลี่ยนจุดยืนในเรื่องนี้ และจนกระทั่งปี 2016 สถาบันสุขภาพแห่งชาติได้กำหนดนโยบายใหม่ให้ครอบคลุมเกี่ยวกับเพศโดยให้ถือว่าเพศเป็นปัจจัยด้านชีวศาสตร์ปัจจัยหนึ่งในการออกแบบการวิจัย การวิเคราะห์ผล และการรายงานผล ซึ่งเมื่อคำนึงถึงข้อเท็จจริงว่าครึ่งหนึ่งของประชากรเป็นผู้หญิงแล้ว นโยบายที่เพิ่งออกมานี้จึงเป็นเรื่องที่น่าตกใจมาก

ภาพโดย Muaz Kory ใน Al Jazeera

รศ. โฟนเบิร์ก อธิบายเพิ่มเติมว่านโยบายปกป้อง (protectionist policy) ที่มุ่งเป้าไปที่คนที่อยู่ในวัยเจริญพันธุ์มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานมาก ความอ่อนไหวระมัดระวังต่อเรื่องนี้ในบางกรณีมีความเหมาะสมและเกิดขึ้นเนื่องจากความจำเป็นเพราะความโหดร้ายที่ทําคู่หญิงในการวิจัยในมนุษย์โดยนาศี แต่ลูกตุมของการปกป้องมนุษย์นี้อาจแกว่งไปในทิศทางตรงกันข้ามมากเกินไป

ถึงแม้ว่าผู้หญิงตั้งครรภ์จะถูกกั้นออกจากการศึกษาวัคซีนโควิด-19 ก็ตาม รศ. โฟนเบิร์ก ระบุว่ามีการพัฒนาแอปพลิเคชันของสมาร์ทโฟน (smartphone application) ที่เรียกว่า “วี-เซฟ” (V-safe) สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลของคนที่ได้รับการฉีดวัคซีนโควิด-19 ที่นอกเหนือการวิจัยทางคลินิก ซึ่งเครื่องมือนี้จะรวบรวมข้อมูลต่างๆของผู้ที่ได้รับการฉีดวัคซีนโควิด-19 ที่ให้ข้อมูลด้วยความสมัครใจ ข้อมูลเหล่านี้รวมถึงข้อมูลจากทะเบียนการตั้งครรภ์ที่มีข้อมูลเกี่ยวกับการได้รับฉีดวัคซีนโควิด-19 ในระหว่างการตั้งครรภ์ และข้อมูลของการได้รับฉีดวัคซีนก่อนและหลังการตั้งครรภ์ด้วย และที่ตีไปกว่านั้นก็คือการวิจัยวัคซีนโควิด-19 หลายโครงการที่กำลังดำเนินการอยู่ในขณะนี้นับผู้หญิงตั้งครรภ์เข้าร่วมการวิจัยด้วย

ในการประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษาเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติในการฉีดวัคซีนของศูนย์ควบคุมและป้องกันโรคของสหรัฐอเมริกาเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2564 ที่ผ่านมามีการนำเสนอข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับวัคซีนโควิด-19 และการตั้งครรภ์ให้แก่คณะกรรมการที่ปรึกษาด้วย ข้อมูลเบื้องต้นดังกล่าวแสดงถึงความปลอดภัยของวัคซีนโควิด-19 ของบริษัทไฟเซอร์/ไบโอเอ็นเทค และวัคซีนโควิด-19 ของบริษัทโมเดอร์นา ที่ฉีดให้แก่หญิงตั้งครรภ์จำนวนมากกว่า 30,000 คน นอกจากนั้นแล้วข้อมูลของทะเบียนหญิงตั้งครรภ์จาก วี-เซฟ ที่รวมผู้หญิงตั้งครรภ์มากกว่า 2,000 คนก็เป็นข้อมูลที่สร้างความมั่นใจต่อเรื่องนี้เช่นกัน ซึ่งอัตราการแท้งบุตร ทารกตายในครรภ์ โรคเบาหวานขณะตั้งครรภ์ ภาวะครรภ์เป็นพิษ (preeclampsia) หรือความดันโลหิตสูงขณะตั้งครรภ์ หรือภาวะทารกโตช้าในครรภ์ (intrauterine growth restriction) จากทะเบียนหญิงตั้งครรภ์ต่ำกว่าอัตราโดยเฉลี่ยของประเทศ

รศ. โฟนเบิร์ก เสริมว่าองค์การวิชาชีพสามองค์กรที่เน้นเกี่ยวกับการตั้งครรภ์และภาวะเจริญพันธุ์ต่างแนะนำให้ผู้หญิงตั้งครรภ์ให้ฉีดวัคซีนโควิด-19 รวมถึงผู้หญิงที่คิดที่จะตั้งครรภ์ด้วย องค์การทั้งสามได้แก่ สมาคมเวชศาสตร์การเจริญพันธุ์ของสหรัฐอเมริกา (American Society for Reproductive Medicine) สมาคมสูตินารีแพทย์ของสหรัฐอเมริกา (American College of Obstetricians and Gynecologists) และสมาคมเวชศาสตร์มารดาและทารกในครรภ์ (Society for Maternal Fetal Medicine)

นอกจากข้อเสนอแนะขององค์การวิชาชีพทั้งสามแล้ว รศ. ไฟน์เบิร์ก เขียนเกี่ยวกับประสบการณ์ส่วนตัวของเธอเกี่ยวกับวัคซีนโควิด-19 ด้วยโดยเล่าว่าเธอได้รับฉีดวัคซีนโควิด-19 ของไฟเซอร์/ไบโอเอ็นเทคเข็มแรกในกลางเดือนธันวาคมของปีที่แล้ว และได้รับฉีดเข็มที่สองเมื่อวันที่ 8 มกราคม 2564 ซึ่งเธอกล่าวว่าผลข้างเคียงที่ลึกซึ้งมากที่สุดคือความรู้สึกเป็นสุขที่ท่วมท้นมากเพราะวัคซีนหมายถึงการเดินทางต่อไปข้างหน้าที่จะช่วยให้หลุดพ้นออกไปจากการระบาดระดับโลกนี้ได้ ซึ่งเธอกล่าวว่าในโรงพยาบาลที่เธอไปรับฉีดวัคซีนนั้นเต็มไปด้วยความรู้สึกในแง่ดีต่างๆที่เดือนมกราคมนั้นเป็นช่วงที่แย่งที่สุดของการระบาดที่ผ่านมา

รศ. ไฟน์เบิร์ก สรุปว่าในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านเวชศาสตร์การเจริญพันธุ์และผู้เชี่ยวชาญด้านภาวะมีบุตรยากเธอแนะนำให้คนไข้ทุกคนของเธอให้ฉีดวัคซีนโควิด-19 และในการแนะนำคนไข้ของเธอนั้นรวมถึงการพูดคุยถึงสิ่งที่รู้กันแล้วและสิ่งที่ยังไม่รู้กัน รวมถึงการพูดคุยเกี่ยวกับสิ่งที่คนไข้กลัวหรือสิ่งที่ไม่แน่นอน และเสริมว่าเธอมั่นใจว่าจะมีข้อมูลเพิ่มเติมเรื่อยๆที่แสดงถึงประโยชน์ของการฉีดวัคซีนโควิด-19 ในการกำจัดการป่วยที่รุนแรง

ในเว็บไซต์ของอัล จาซีรา (Al Jazeera) นพ. อาเมียร์ ข่าน (Dr. Amir Khan) ผู้เขียนบทความ “บันทึกแพทย์” (Doctor's Note) กล่าวถึงวัคซีนโควิด-19 กับภาวะการมีบุตรยากและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการฉีดวัคซีนโควิด-19 ให้แก่หญิงตั้งครรภ์โดยเกริ่นว่ามีผู้หญิงจำนวนหนึ่งในอังกฤษไม่กล้าฉีดวัคซีนโควิด-19 เพราะข่าวต่างๆในสื่อสังคมอ้างจะทำให้คนเป็นหมัน²

นพ. ข่าน ยกตัวอย่างข้อเสนอแนะของสมาคมเวชศาสตร์การเจริญพันธุ์ของสหรัฐอเมริกาที่ออกเมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2563 ที่ระบุอย่างชัดเจนว่าคนไข้ที่กำลังได้รับการรักษาเกี่ยวกับภาวะการมีบุตรยากหรือผู้หญิงที่กำลังตั้งครรภ์ควรได้รับการฉีดวัคซีนโควิด-19 หากเข้าข่ายการฉีดวัคซีนเนื่องจากวัคซีนที่มีใช้อยู่ไม่ได้ทำมาจากไวรัสที่ยังมีชีวิตอยู่และไม่มีเหตุผลใดใดที่จะต้องชะลอความพยายามที่จะตั้งครรภ์เนื่องจากการฉีดวัคซีนหรือเลื่อนการรักษาออกไปก่อนจนกว่าจะได้รับฉีดวัคซีนครบทั้งสองเข็ม

สำหรับประเทศอังกฤษนั้นราชวิทยาลัยสูตินารีเวชวิทยา (Royal College of Obstetricians and Gynecologists หรือ RCOG) ร่วมกับราชวิทยาลัยผดุงครรภ์ (Royal College of Midwives) มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ในวันที่ 16 มกราคม 2564 ที่แนะนำว่าไม่มีกลไกทางชีวศาสตร์ใดใดที่บ่งบอกว่าวัคซีนโควิด-19 ต่างๆที่มีใช้อยู่จะมีผลกระทบต่อภาวะเจริญพันธุ์ของผู้หญิง และยังไม่มีความหลักฐานที่แสดงว่าผู้หญิงที่ได้รับฉีดวัคซีนโควิด-19 เกิดปัญหาเกี่ยวกับภาวะเจริญพันธุ์หลังจากนั้นแต่อย่างใด

นพ. ข่าน เอยถึงการศึกษาโครงการหนึ่งที่ชั้นสูตรศพของผู้ชายที่เสียชีวิตจากโควิด-19 ที่แสดงว่าไวรัสทำให้อั้นทะของผู้ป่วยอีกเสบและมีผลกระทบต่อการผลิตอสุจิทำให้ปริมาณของอสุจิลดลง แต่ไวรัสชนิดอื่นก็ทำให้อั้นทะอีกเสบ ปวดและบวมได้เช่นกัน เช่นไวรัสคางทูม ไวรัสตับอักเสบ และไวรัสเอ็บสไตบาร์ (Epstein Barr virus - EBV) ซึ่ง นพ. ข่านเน้นว่ายังเป็นเหตุผลให้คนควรต้องฉีดวัคซีนโควิด-19

นอกจากนั้นแล้วการฉีดวัคซีนให้แก่หญิงตั้งครรภ์เป็นเรื่องปกติ นพ. ข่าน ยกตัวอย่างเช่นวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่และวัคซีนป้องกันโรคหัดเยอรมัน (rubella vaccine)

และสำหรับผู้หญิงเลี้ยงลูกด้วยนมมารดา (หรือหญิงให้นมบุตร) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการฉีดวัคซีนโควิด-19 สอดคล้องกันทุกองค์รวมถึงหน่วยงานกำกับดูแลผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพและยาของอังกฤษ (Medicines and Healthcare Products Regulatory Agency - MHRA) และศูนย์ควบคุมและป้องกันโรคของสหรัฐอเมริกา ที่ระบุอย่างชัดเจนว่าวัคซีนโควิด-19 มีความปลอดภัยต่อหญิงให้นมบุตร

สำหรับองค์การอนามัยโลกนั้นได้ปรับปรุงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการฉีดวัคซีนโควิด-19 ให้แก่หญิงตั้งครรภ์ว่าผู้หญิงตั้งครรภ์ที่มีความเสี่ยงสูงต่อโควิด-19 อันเนื่องมาจากงานที่ทำหรือที่มีโรคประจำตัวอยู่แล้วที่จะทำให้การป่วยโควิด-19 รุนแรงขึ้น ควรได้รับฉีดวัคซีน

เนื่องจากวัคซีนโควิด-19 ที่จะมาใช้ในประเทศไทยไม่ใช่วัคซีนของไฟเซอร์/ไบโอเอ็นเทคหรือวัคซีนของโมเดอร์นาซึ่งวัคซีนทั้งสองเป็นวัคซีนประเภทเอ็มอาร์เอ็นเอ ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ว่าผู้เชี่ยวชาญบางคนอาจจะยังคงมีความกังวลต่อปัญหาการไม่มีข้อมูลเพียงพอเกี่ยวกับการใช้วัคซีนโควิด-19 ชนิดอื่นในผู้หญิงตั้งครรภ์ และต้องการให้ชะลอการฉีดวัคซีนให้แก่หญิงตั้งครรภ์ไปก่อน ซึ่งการรอกจนกว่าจะมีข้อมูลเพียงพอเป็นการปล่อยให้หญิงตั้งครรภ์แบกรับความเสี่ยงต่อสุขภาพของตนและบุตรในครรภ์ต่อไป หรือจะเลือกทางออกอีกอย่างคือการยอมเสี่ยงต่ออันตรายทางทฤษฎีและเลือกเอาประโยชน์ที่มีหลักฐานสนับสนุนว่าเป็นจริงเกี่ยวกับการฉีดวัคซีนให้แก่หญิงตั้งครรภ์โดยเร็วที่สุดและรวบรวมเก็บข้อมูลการฉีดวัคซีนโควิด-19 ให้แก่หญิงตั้งครรภ์เพิ่มเติมมากขึ้นเพื่อสร้างหลักฐานที่จะทำให้ผู้กำหนดนโยบายมีความสบายใจว่าได้ตัดสินใจทำในสิ่งที่ถูกต้องแล้ว

² จาก Is it safe for pregnant women to have a COVID-19 vaccine? โดย Dr. Amir Khan เมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2564 ใน <https://www.aljazeera.com/features/2021/2/15/coronavirus-vaccines-pregnancy-breastfeeding-and-fertility>